

A KALANGYA BETILTOTT SZÁMÁRÓL

Homályt kívánunk oszlatni, amikor a Kalangya betiltott számát majd hatvan év után megjelentetjük. A feledés hullatta ki az emlékezetből a két világháború közötti jugoszláviai magyar szellemi élet és politikai gondolkodás összegező, éppen ezért talán legjelentősebb vállalkozását – a folyóirat úgynevezett kisebbségi számát. Ennek eszmei érlelődését jelezheti, hogy a Reggeli Újság már 1935. január 8-án A kisebbségi kultúra óre címmel ír a Kalangyáról. Am hogy miért a feledés, egyelőre nem találjuk magyarázatát, de jellemző, hogy a szerkesztésben részt vevők emlékezte is sérülékenynek bizonyult. Szirmai Károly azt állította, hogy 1936-ban készült el a „vaskos kisebbségi szám”, Kende Ferenc az Így éltem én című önéletrajzában a „Kalangya 1939. évi kisebbségi kérdésekkel foglalkozó számáról” beszél az egyik lábjegyzetben, hogy a főszövegben Várady Imre, Achs Izor és Tóth Bagi István írásából idézzon. Miként Utasi Csaba tisztázta, valójában a Kalangya 1935. 6. számáról van szó, ezt támasztja alá a Pusztulunk, veszünk . . . című nagy társadalmi felmérés bevezetőjének az a kitétele, hogy a szöveg a Reggeli Újságban „sorozatszerű részletekben jelent meg a nyár folyamán” – következőképpen 1935 őszén készült a Kalangya kisebbségi száma.

Érthetetlen, hogy a betiltásnak hivatalos iratokban eddig nyomát nem találtuk, de a korabeli magyar sajtó sem emlegeti, nem vitatkozik a szám betiltása miatt. A Kalangya szerkesztői sem akartak tudni folyóiratuk betiltásáról. Ott folytatták 1935 novemberében, ahol a májusi szám után a betiltás megállította a munkát. Jellemző, hogy a novemberi szám ugyanazt a paginációt kapta, amelyet a betiltott szám viselt, ez is a 401. oldallal kezdődött. Ugyanennek a későbbi számnak a Vető György (Kristály István) írta bevezetőjében legfeljebb a gondolatszabadságról szóló passzus látszik a betiltásra utalni. A betiltott Kalangya-számról nem tud Mészáros Sándor a Madari u Vojvodini 1929–1941 (Novi Sad, 1989) című könyvének írásakor, de Szelei István sem A magyar kultúra útjai Jugoszláviában (Budapest, 1983) című nagyszabású tanulmányában.

Utasi Csaba tett először kísérletet a betiltás magyarázatára az Irodalmunk és a Kalangya című könyvében (Újvidék, 1984), és a jegyzetekben közzétette a betiltott Kalangya-szám tartalommutatóját is.

A Pusztulunk, veszünk . . . című felméréssel kapcsolatban azt kell jelezniük, hogy a törzsszöveg a Reggeli Újságban Az egészség a legnagyobb kincs sorozatcím alatt jelent meg: 1935. június 26-án, 27-én, 28-án, 30-án, majd július 2-án, 6-án, 7-én, 10-én, 11-én, 13-án, 16-án, 17-én, 25-én, 30-án és augusztus 4-én.

BORI Imre